

Nr 64

Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd för tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag; given Stockholms slott den 10 mars 1972.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

ERIC HOLMQUIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås åtgärder från samhällets sida för att i vissa fall bereda erforderligt rådrum för omplacering av de anställda vid hot om nedläggning av företag eller för överväganden om fortsatt drift av nedläggningshotat företag. Stödet skall utgå i form av bidrag för tidsbegränsad drift av företag som har trätt i likvidation eller gått i konkurs. Verksamheten skall handläggas av arbetsmarknadsverket och bedrivs på försök under begränsad tid. Kostnaderna har uppskattats till 5 milj. kr. för budgetåret 1972/73, vilket beräknas möjliggöra sysselsättning av ca 1 000 personer under sex månader.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 10 mars 1972.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, NILSSON, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *statligt stöd för tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag* och anför.

Inledning

De senaste årens tekniska och ekonomiska utveckling har tillsammans med den hårdnande internationella konkurrensen lett till att strukturomvandlingen i näringslivet och därmed på arbetsmarknaden har påskyndats. Detta har bl. a. medfört en omfördelning i ökad takt av resurser mellan olika branscher och regioner med åtföljande ändrade förutsättningar för sysselsättningen.

Genom den successiva utbyggnaden och differentieringen av arbetsmarknadspolitiken finns numera en rik arsenal av medel som i skilda situationer kan vara de enskilda människorna till hjälp vid nödvändiga byten av yrke eller arbetsplats i en fortgående strukturrationalisering. I vissa fall kan emellertid nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel inte anses vara helt tillräckliga. Det gäller framför allt när särskilda åtgärder kan bedömas vara nödvändiga i syfte att hålla driften vid ett nedläggningshotat företag i gång tills frågan om företagets framtid hinner klarläggas och åtgärder eventuellt vidtas för att säkra fortsatt verksamhet vid företaget. Det kan också vara fråga om ett uppskov med nedläggningen för att ge rådrum för förmedling av nya arbeten eller insatser av annat slag för de anställda. Mot denna bakgrund har inom inrikesdepartementet upprättats en i januari 1972 dagtecknad promemoria (Ds In 1972: 2) med förslag till statligt stöd för tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av kommerskollegium, efter hörande av ett antal företagareföreningar, näringsfrihetsombudsmannen (NO), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), länsstyrelserna

i Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Älvsborgs, Örebro, Gävleborgs, Jämtlands och Västernorrlands län, delegationen för de mindre och medelstora företagen, konkurslagskommittén, utredningen rörande ökad anställningstrygghet och vidgad behörighet för arbetsdomstolen, Ackordscentralen i Stockholm, Landsorganisationen i Sverige (LO), Statsföretag AB, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svensk industriförening, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges industriförbund och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Departementspromemorian

Medel för långsiktiga lösningar av de anställdas sysselsättning vid nedläggning eller driftinskränkning

Den första försvarslinjen vid alla omställningar på arbetsmarknaden representeras av arbetsförmedlingen. Dess primära uppgift är att hjälpa de arbets sökande att finna nytt arbete som fyller de anspråk som den sökande har rätt att ställa. Förmedlingen förfogar över en rad hjälpmedel för att underlätta sådan arbetsplacering. Genom flyttningsbidrag kan den ekonomiska bördan minskas för den som av arbetsmarknadsskäl tvingas söka sin utkomst på annan ort. Genom ersättning för resekostnader, starthjälp och i vissa fall även utrustningsbidrag kan de ekonomiska svårigheterna under den första anställningstiden avhjälpas. Bortavistelsebidrag eller hyrestillskott under en övergångstid kan kompensera de extrakostnader för bl. a. dubbla hushåll som en flyttning till annan ort ofta medför. Staten kan medverka även med inlösen av egna hem eller bostadsrättslägenheter när den sökandes tidigare bostad inte utan stor förlust kan försäljas eller överlätas på vanligt sätt.

Genom arbetsmarknadsutbildning kan arbetskraftsutbudet bringas i bättre överensstämmelse med efterfrågan och den arbets sökande få möjlighet att söka sig till en tryggare och i övrigt bättre anställning än tidigare. Utbildning i form av omskolning och fortbildning har därför fått allt större betydelse som arbetsmarknadspolitiskt medel.

Med olika åtgärder – aktivering av ej sysselsatta, arbetsvårdsinsatser för äldre och handikappade, undanröjande av hinder för bl. a. deltidsarbete – söker samhället underlätta för skilda grupper av arbets sökande att göra sig gällande på arbetsmarknaden. Oavsett konjunkurläge kan samhället tvingas vidta åtgärder för att skapa sysselsättning. Bakgrund till detta kan vara strukturella förändringar i sysselsättningen på en ort, strävan att bereda arbete för handikappad eller eljest svårplacerad arbetskraft, ett dokumenterat allmänt behov av att stärka sysselsättningen i ett område etc. Till de selektiva åtgärder arbetsmarknadspolitiken arbetar med i sådana situationer hör offentliga arbeten av skilda slag,

(allmänna beredskapsarbeten, särskilda beredskapsarbeten, industriella beredskapsarbeten och industribeställningar). Hit får också hänföras insatser för industrilokalisering.

Anpassad eller skyddad sysselsättning för att ta tillvara den arbetsförmåga som finns hos personer med skilda handikapp har blivit en alltmer utbyggd och differentierad verksamhet inom den sektor för sysselsättningsskapande åtgärder som samhället anordnar för arbetskraft som har begränsade möjligheter att konkurrera om arbetstillfällena på den öppna marknaden. Skyddade arbeten bedrivs antingen vid s. k. skyddade verkstäder eller i form av olika utearbeten. I stor utsträckning bedrivs arbetena i kommunal eller landstingskommunal regi.

En speciell form av skyddat arbete är s. k. arkivarbeten, som anordnas vid statliga, allmännyttiga eller ideella institutioner, varvid staten f. n. betalar hela lönekostnaden. Arkivarbeten kan också anordnas av kommun, varvid visst bidrag utgår av statsmedel. Slutligen skall nämnas, att näringshjälp kan utgå till handikappad för start av egen rörelse. Till företag som i särskild ordning anställer person med nedsatt arbetsförmåga i s. k. halvskyddad sysselsättning kan bidrag också utgå liksom till sådana särskilda anordningar på arbetsplatsen som är nödvändiga för att den handikappade skall kunna utföra sitt arbete eller för att arbetsplatsen skall bli tillgänglig för denne.

Arbetsmarknadspolitiska insatser initieras inte endast när arbetslöshet hotar. Sysselsättningspolitiken och de medel den arbetar med anpassas ständigt till de växlande förhållanden som arbetsmarknaden uppvisar under påverkan av konjunkturella och strukturella förändringar. Samhällets insatser i samband med den strukturella omvandlingen inriktas inte ensidigt på att underlätta omställningen för den arbetskraft som hotas av friställning. I samband med rekonstruktioner, fusionering och sammanslagning av företagsenheter söker staten förstärka redan etablerad företagsamhet genom att ställa finansiell hjälp till förfogande för sådana företag eller företagsgrupperingar som bedöms ha långsiktiga möjligheter till lönsam verksamhet och därmed tryggad sysselsättning för de anställda. I detta sammanhang kan hänvisas till bl. a. prop. 1972: 46 som nyligen har avlämnats till riksdagen och vari föreslås statligt stöd för att underlätta strukturomvandlingen inom vissa branscher.

Nuvarande medel att få ökat rådtrum för att åstadkomma långsiktiga lösningar

Varselsystemet. Sedan år 1952 har mellan arbetsmarknadens parter funnits en överenskommelse om varsel vid personalinskränkningar. Nu gällande överenskommelse mellan å ena sidan AMS och å andra sidan SAF, Sveriges industriförbund, LO och TCO tillkom år 1968. I anslutning till denna överenskommelse har liknande uppgörelser träffats mel-

lan AMS och en rad mindre arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Överenskommelserna syftar till att ge rådrum för såväl de anställda som för samhället att överväga de skilda alternativ som kan finnas för att bereda de anställda ny och tryggare anställning.

Enligt överenskommelserna skall om det är fråga om uppsägning eller permittering för längre tid än två veckor varslet lämnas minst två månader innan åtgärden sätts i kraft. Gäller uppsägningarna fler än 50 anställda är varseltiden minst tre månader, och om driftsenhet med fler än 100 anställda skall läggas ned skall varslet lämnas minst fyra månader innan avvecklingen börjar.

Frågan om lagstadgad varselskyldighet har motionsvägen behandlats av riksdagen vid upprepade tillfällen. Krav på lagstadgad varseltid på två månader fördes sålunda fram i en motion till 1954 års riksdag. Även senare, senast år 1970, har frågan varit föremål för riksdagens behandling. I samtliga fall har motionerna avslagits med motiveringen att man bör fortsätta med nuvarande ordning, dvs. frivilliga överenskommelser.

En arbetsgrupp med företrädare för AMS, SAF, Sveriges industriförbund, LO och TCO har nyligen tillsatts med uppgift att ställa samman erfarenheterna av gällande överenskommelse om varsel vid driftinskränkningar och överväga behovet av eventuella ändringar.

Industribeställningar. För att förhindra friställning av anställda vid företag som har varslat om temporär driftinskränkning eller för att uppskjuta friställning vid företag som varslat om nedläggning får AMS lägga ut industribeställningar.

Den årliga ramen för dessa s. k. rådrumsbeställningar har normalt varit begränsad till 5–10 milj. kr. Vid mer betydande konjunkturavmattningar med åtföljande sysselsättningsproblem har statliga och kommunala industribeställningar tidigarelagts i större omfattning.

De internationella förpliktelser Sverige har inom EFTA begränsar möjligheterna att stödja sysselsättningen med hjälp av offentlig upphandling. På vissa områden är förpliktelserna dock mindre omfattande. I första hand gäller detta upphandling för totalförsvarets behov av varor av strategisk betydelse. Eftersom totalförsvaret svarar för en mycket betydande del av den statliga upphandlingen kan företag som producerar krigsmateriel eller andra för totalförsvaret betydelsefulla produkter och som hotas av sysselsättningsproblem i vissa fall stödjas genom statliga beställningar.

Även om sålunda offentlig upphandling i form av s. k. rådrumsbeställningar, tidigareläggning av beställningar eller sysselsättningspolitiskt betingade beställningar i andra former med hänsyn till vad som här har sagts kan få endast begränsad omfattning är verksamheten i vissa fall ett värdefullt komplement till andra stödformer inom arbetsmarknadspolitiken. Eftersom det i huvudsak är fråga endast om tidigareläggning av

inköp är kostnaderna för dessa former av stöd förhållandevis låga.

Industriella beredskapsarbeten. Sedan budgetåret 1966/67 bedrivs försöksverksamhet med s. k. industriella beredskapsarbeten. Syftet med dessa är främst att göra temporära insatser för anställda som friställs i samband med företagsnedläggningar eller andra former av omställning på arbetsmarknaden.

I regel anordnas de industriella beredskapsarbetena i lokaler som AMS hyr. I något speciellt fall har AMS bedrivit arbetena i den nedläggningshotade industrin för att därigenom förlänga avvecklingstiden.

Företagsarrende. Formen med ett statligt arrendeförhållande i syfte att uppskjuta en beslutad avveckling prövades under ca tre månader vintern 1970–1971 i fråga om två företag båda försatta i konkurs, AB Flygsfors Glasbruk och AB Målerås Glasbruk.

Ett av skälen till att staten genom AMS arrenderade de båda företagen och genom särskild administratör svarade för driften under en i avtalet mellan staten och konkursförvaltaren fixerad tid var att konkursförvaltningen med hänsyn till den ekonomiska utvecklingen i konkursboet inte kunde iakttä gällande tid för varsel om friställning av de anställda. Tillräckligt rådrum saknades därför för att genomföra nödvändiga omställningar för arbetskraften.

Vid AMS tillträde av arrendet erbjöds samtliga vid varseltilfället anställda arbetstagare sysselsättning i resp. företag. Under hela rådrumstiden fanns viss dag varje vecka särskild arbetsförmedlingsexpedition inrättad såväl i Flygsfors som i Målerås för att lämna service åt dem som sökte annan sysselsättning eller önskade komma in fråga för annan arbetsmarknadsåtgärd.

Genom samhällets engagemang skapades erforderligt tidsutrymme för sysselsättningspolitiska insatser. Genom rådrummet blev det även möjligt för konkursförvaltaren att finna köpare till företagen.

När företagen efter arrendetidens utgång övergick till resp. köpare anställdes ca 115 av de omkring 250 personer som berördes av varslen. Genom andra arbetsmarknadsåtgärder kunde den direkta arbetslösheten hållas nere. Den omfattade vid köptillfället ca 35 personer, varav flertalet var kvinnor bundna till orten.

Dagsverkskostnaden per anställd under den tid AMS drev företagen har beräknats till 66: 50 kr. Avräknas från detta belopp vad som inbetalades i källskatt för de anställda uppgick dagsverkskostnaden till 35: 25 kr. Som jämförelse kan nämnas att dagsverkskostnaden (AMS' andel) vid andra industriella beredskapsarbeten beräknas uppgå till i genomsnitt 78 kr.

Vid skogsvårdsarbeten är den genomsnittliga dagsverkskostnaden (AMS' andel) 118 kr., vid natur- och landskapsvård 103 kr. och vid arbeten inom kultur- och fornminnesvården 130 kr. Högsta dagsverkskostna-

den vid beredskapsarbete förekommer vid byggande av allmänna vägar som allmänna beredskapsarbeten. Kostnaden har uppgått till genomsnittligt ca 470 kr. Det bör dock beaktas att dessa senare dagsverkskostnader utgör den totala kostnaden utan avdrag för värdet av vad som produceras.

Överväganden och förslag

I promemorian konstateras att det rådrum som kan skapas med nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel i allmänhet har visat sig vara tillräckligt för de omställningsproblem som kan uppkomma vid friställning av arbetskraft i samband med nedläggning av företag etc. Erfarenhetsmässigt gäller detta emellertid inte när friställningen av arbetskraft är mycket omfattande eller när företaget är lokaliserat till en mindre ort och där dominerar den lokala arbetsmarknaden. Inte heller torde det gälla när företagets finansiella ställning är så undergrävd att drastiska åtgärder är nödvändiga för att snabbt genomföra nedläggningen eller när den aviserade nedläggningen eller personalreduktionen sker vid en från konjunktursynpunkt särskilt olämplig tidpunkt. Allmänt gäller att nuvarande medel i sådana situationer kan visa sig vara otillräckliga eller i vissa fall orimligt kostsamma i förhållande till sysselsättningseffekten. Särskilt torde detta gälla vid friställning av arbetskraft i mer betydande omfattning under lågkonjunktur med svag ekonomisk aktivitet och ringa efterfrågan på arbetskraft.

En fördröjning av en beslutad avveckling är i många fall motiverad även för att möjliggöra undersökningar huruvida företaget kan rekonstrueras med eller utan statliga insatser. Visserligen erbjuder nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel vissa möjligheter att skapa rådrum också i dessa situationer genom t. ex. industribeställningar eller industriella beredskapsarbeten. Inte sällan tar det emellertid så lång tid att påverka eller starta produktionen att åtgärderna ger effekt först efter den tidsperiod då effekten hade behövts. Nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel kan därför i dessa speciella nedläggningssituationer bedömas vara otillräckliga för att driften vid företaget temporärt skall kunna upprätthållas i avvaktan på att de anställdas sysselsättningsproblem kan lösas eller frågan om fortsatt verksamhet vid företaget i ursprunglig eller annan omfattning kan utredas. Sådan utredning kan avse förutsättningarna för företagets rekonstruktion, försäljning alternativt fusionering eller sammanslagning med annat företag samt övergång till annan företagsform.

De två situationer då särskilda åtgärder från samhällets sida, utöver dem som f. n. står till buds, främst kan behövas för att i erforderlig omfattning uppskjuta en varslad nedläggning av ett företags hela verk-

samhet eller del därav är enligt promemorian dels då företag har trätt i likvidation eller försatts i konkurs och dels då företag har varslat om nedläggning av hela eller en del av sin verksamhet för att undvika ytterligare förluster.

I det sistnämnda fallet kan situationen vara den att företaget antingen står inför en nära förestående likvidation eller att dess ekonomi är belastad men inte hotad av den verksamhet som avses läggas ned.

Vanligtvis torde i här berörda situationer så lång tid stå till arbetsmarknadsverkets förfogande att den omställning, som beslut om nedläggning innebär för de anställda, från samhällets sida kan klaras med nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel. Som nämnts i det föregående behövs emellertid i vissa fall – bl. a. när en varslad nedläggning är särskilt omfattande och sker på ort med ensidigt näringsliv – längre tid för att de anställdas problem skall få en tillfredsställande lösning. Särskilt viktigt är detta i situationer när en rekonstruktion av företaget framstår som ett realistiskt alternativ till nedläggning eller när andra former för fortsatt verksamhet kan övervägas.

Konkurs eller likvidation. Som huvudregel gäller enligt vad som framhålls i promemorian att det mest akuta behovet av temporära åtgärder uppstår i samband med att ett företag träder i likvidation enligt bestämmelserna i 142 § lagen (1944: 705) om aktiebolag eller försatts i konkurs.

Skälet till att avvecklingsförloppet vanligen blir mera dramatiskt vid likvidations- eller konkursförfarande än i andra fall är att vissa förutsättningar enligt aktiebolagslagen och konkurslagen skall uppfyllas. Sålunda får driften av rörelsen efter beslut om likvidation eller konkurs fortsättas endast i den utsträckning det är nödvändigt för en ändamålsenlig avveckling. Förvaltningen av företaget handhas inte längre av den tidigare företagsledningen utan av likvidatorer eller konkursförvaltare.

Eftersom samma möjligheter behövs för att skapa rådrum vare sig det är fråga om skyldighet att träda i likvidation eller konkurs behandlas i promemorian endast konkursläget, där handlingsutrymmet vid avvecklingen är starkast begränsat.

Konkursförvaltaren skall snarast efter konkursens början upprätta bo-uppteckning och en skriftlig berättelse över boets tillstånd. Visar det sig att fortsatt drift ökar skulderna och förvärrar obeståndet skall verksamheten läggas ned och konkursen avslutas så snart som möjligt. I denna situation kan konkursförvaltaren inte alltid iaktta varselöverenskommelsens tidsfrister. Konkursförvaltaren skall däremot bl. a. ta hänsyn till gällande kollektivavtal, andra avtal eller kontrakt som reglerar förhållandet mellan företaget och de anställda samt bestämmelserna i lagen (1971: 199) om anställningsskydd för vissa arbetare. Arbetstagares lönefordran i en konkurs är numera skyddad genom lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs.

En snabb nedläggning av ett konkursdrabbat företag i en besvärlig konjunktursituation eller när arbetsmarknadsförhållandena eljest är ogynnsamma aktualiserar med särskild styrka ett statligt ingripande för att till de anställdas skydd skapa rådrum för en till arbetsmarknadssituationen anpassad avveckling eller för undersökningar eller överläggningar om möjligheterna till fortsatt drift vid företaget efter rekonstruktion, försäljning eller liknande. Som förut har sagts är nuvarande medel för att få till stånd ett sådant rådrum inte alltid tillräckliga. Det ytterligare medel som enligt promemorian i första hand bör övervägas för detta ändamål är t. ex. att staten under viss begränsad tid betalar företaget (konkursboet) ekonomiska bidrag som är relaterade till arbetskraftens lön enligt gällande avtal.

Om staten betalar driftbidrag under en kortare avvecklingsperiod åtar sig staten inte något formellt företagaransvar. Bedömningen av om det är möjligt att driva företaget under en sådan avvecklingstid åvilar konkursboet. Samhällets insats inskränker sig till att staten ekonomiskt stöder en till arbetsmarknadsläget bättre relaterad avveckling eller skapar rådrum för överväganden om rekonstruktion eller annan förändring av verksamhetens drift.

Inträder staten däremot som arrendator av ett företag övertar staten också formellt företagaransvaret under arrendeperioden. Det innebär bl. a. att staten tar på sig alla utgifter för rörelsens drift och tar alla inkomster av driften under arrendeperioden. Vidare åvilar det sociala ansvaret för de anställda staten som arbetsgivare under arrendetiden.

Vare sig staten genom bidrag medverkar till att fördröja avvecklingen vid ett företag eller, som i det följande berörs, undantagsvis arrenderar en i konkurs försatt rörelse bör åtgärden så långt möjligt vara så utformad att den inte rubbar konkurrensförhållandena inom den bransch där det aktuella företaget arbetar.

Ett statligt engagemang i form av ett lönerelaterat driftbidrag – och särskilt ett arrende av konkursdrabbat företag – rymmer vissa svårbedömbara ansvarsfrågor och är från strikt konkurrenssynpunkt inte invändningsfritt. Med hänsyn främst till de anställdas intressen kan emellertid starka skäl åberopas för att det allmänna i särskilda situationer ändå ingriper med åtgärder som kompletterar och förstärker andra arbetsmarknadspolitiska insatser. Ett uppskov kan vara av stort värde också för att ge ökade möjligheter till överläggningar och kontakter i avsikt att skapa ny sysselsättning på orten. Från statsfinansiell synpunkt kan det vidare vara fördelaktigare med stöd till fortsatt drift under begränsad tid än en omedelbar nedläggning. Av betydelse är dessutom att möjligheterna att få nya industrier till orten torde vara större om de anställda vid företaget inte snabbt skingras.

På grundval av vad som har sagts i det föregående föreslås att som försöksverksamhet ett driftbidrag skall kunna utgå till nedläggningshotade företag. Sådant bidrag bör kunna utgå endast till företag som är i likvidation enligt 142 § lagen (1944: 705) om aktiebolag eller i konkurs.

Bidrag föreslås kunna utgå under en begränsad tid om högst sex månader. I undantagsfall bör om särskilda skäl föreligger bidrag kunna utgå under högst tolv månader. Beslut om förlängd tid, utöver sex månader, bör fattas av Kungl. Maj:t. Bidraget bör utgå för det antal anställda vid det konkursdrabbade företaget som AMS och konkursboet kommer överens om.

Bidraget bör avvägas så att det i sig inte ökar företagets tillgångar.

Bidraget föreslås få uppgå till högst en tredjedel av den inkl. sociala kostnader som betalas till arbetskraften. I undantagsfall, om risk föreligger för betydande samhällssociala problem och det nedläggningshotade företaget inte kan upprätthålla sin verksamhet utan att högre bidrag utgår, föreslås möjlighet att under samma förutsättningar i övrigt tillerkänna företaget bidrag med högst 50 % av lönesumman inkl. sociala kostnader. Av praktiska skäl bör bidraget beräknas på grundval av den samlade månatliga lönesumman inkl. sociala avgifter för de anställda hos företaget vilka omfattas av överenskommelsen om bidrag. Dock bör det bidragsgrundande beloppet inte inkludera lön till enskild i den mån den överstiger ATP-grundande inkomst. För månad innebär det att högsta lönesumma för enskild som får inräknas inte får överstiga 1/12 av 7 1/2 gånger vid varje tillfälle gällande basbelopp. Bidragsbelopp som avser sociala kostnader för de anställda (ATP-avgifter, semesterersättning, m. m.) bör inte utbetalas direkt till företaget utan förvaltas över särskilt konto.

Syftet med driftbidrag är som nämnts att förmå konkursboet att driva företagets verksamhet ytterligare någon tid. Bidraget avses sålunda täcka det underskott som driften annars skulle ge. Däremot är det givetvis inte meningen att bidraget skall medverka till att den fortsatta verksamheten under stödtiden ger vinst till företagets borgenärer eller ägare. Bidragsnivån bör bestämmas med hänsyn härtill. Bidragets storlek bör omprövas varje månad allt efter som erfarenheter vinnas av driftresultatet. Då omständigheterna i det enskilda fallet gör sådant förfarande lämpligt bör bidraget lämnas på villkor att helt eller delvis kunna reaktiveras i form av lån med återbetalningsskyldighet.

Beslut om driftbidrag bör i konkurs- och likvidationssituationer under försöksverksamheten ankomma på AMS. Utbetalning och uppföljning av den verksamhet som bidrag utgår till bör handhas av länsarbetsnämnden i det län, där verksamheten bedrivs. Utbetalning av bidraget bör ske till företaget sedan länsarbetsnämnden fått bestyrkt uppgift om beloppet av utbetald lön för varje anställd för den löneperiod företaget normalt tillämpar. Avdrag för preliminär skatt görs av konkursboet för hela lönen. Med den inskränkning som angetts i det föregående bör utbetalningen kunna grundas på summan av utbetalda löner. Saknar företaget möjlighet att betala lönerna utan att ha tillgång till bidragsbeloppet bör utbetalning av bidrag kunna ske i anslutning till löneutbetalningen och i

övrigt på det sätt och under den kontroll som länsarbetsnämnden föreskriver.

Vid prövning av bidragsfrågan måste hänsyn tas till att en minsta arbetsstyrka måste finnas för att produktionen skall kunna upprätthållas och försiggå under godtagbara ekonomiska förutsättningar. Detta kan också innebära, att vissa nyckelpersoner, som med hänsyn till sina yrkeskunskaper utan större svårigheter kan beredas annan likvärdig sysselsättning på arbetsmarknaden, måste erbjudas att stanna kvar i det nedläggningshotade företaget under en övergångstid.

Det antal arbetstagare för vilkas löner bidrag skall utges bör fastställas på förhand månad för månad efter överläggning mellan arbetsmarknadsverket och företaget/konkursförvaltaren. Avsikten med en sådan åtgärd är att kravet på funktionsduglighet vid företaget med jämna mellanrum skall vägas mot möjligheterna att successivt bereda den friställningshotade arbetskraften annan sysselsättning eller bedöma möjligheterna att fortsätta driften efter rekonstruktion, försäljning e. d.

I princip bör driftbidrag inte utgå under den varseltid som gäller för företaget enligt varselöverenskommelsen år 1968. Eftersom det emellertid i en konkurssituation kan uppstå konfliktförhållande mellan å ena sidan varselöverenskommelsen och å andra sidan konkurslagen bör det ankomma på AMS att avgöra från vilken tidpunkt bidrag skall utgå. Bidrag bör dock inte kunna utgå retroaktivt. I de undantagsfall då driftbidrag utgår under varseltiden bör bidraget förenas med återbetalningskyldighet.

För att driftbidrag skall få utges bör företaget vid tidpunkten för beslutet om konkurs i regel ha minst 100 anställda, inkl. företagsledning. I särskilda fall när företaget har synnerlig betydelse för arbetsmarknaden på orten bör bidrag kunna utgå också till företag med färre anställda. Bedömningen av antalet anställda bör hänföra sig till det arbetsställe som berörs. Med arbetsställe avses ett företags samtliga arbetsplatser inom samma kommun. I regel bör varje företag som ingår i en koncern härvid betraktas som ett särskilt företag. Den omständigheten att företaget ingår i en koncern bör emellertid självfallet påverka bedömningen av om bidrag skall utgå eller företaget självt skall svara för driften under hela den tid som från samhällets synpunkt behöver stå till förfogande för avveckling.

Det bör ankomma på AMS att med här angivna förutsättningar efter utredning träffa överenskommelse om såväl bidragsperioden som bidragsnivån.

Som har redovisats i det föregående har företagsarrende i ett par fall förekommit för att bereda de anställda nödvändigt rådrum vid företagsnedläggningen. Även i fortsättningen bör det i rena undantagsfall och då synnerliga skäl föreligger komma i fråga att arrendera företag. Sådant arrende bör kunna komma i fråga endast under begränsad tid

under samma förutsättningar som har föreslagits beträffande driftbidrag. Ett arrendeförhållande måste grundas på särskilt avtal mellan företagets konkursförvaltare och AMS. Avtalet skall vara godkänt av rättsens ombudsman och borgenärerna i konkursen på borgenärssammanträde.

Andra nedläggningssituationer. För de fall då företag varslar om nedläggning av hela eller större delen av sin verksamhet för att undvika ytterligare förlust eller förhindra eventuell konkurs är situationen något annorlunda än i de förut berörda konkursfallen. Själva avvecklingsförloppet blir vanligen inte så forcerat som vid konkurs, eftersom företaget i allmänhet förhållandevis tidigt har en klar bild av sin situation och därför i god tid kan varsla såväl statliga som kommunala myndigheter på nedläggningsorten om sina planer eller beslut samt underrätta de anställda om dessa.

Med hänsyn härtill kan i flertalet fall de omställningsproblem som nedläggningen medför bemästras med nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel inom ramen för gällande varseltider. Under senare år genomförda, såväl större som mindre, företagsnedläggningar på olika håll i landet bestyrker detta.

Avgörande för möjligheterna att driva en framgångsrik sysselsättningspolitik är i varje nedläggningssituation i vilken omfattning arbetsmarknadsorganen får tidigare informationer om väntade förändringar i sysselsättningen. Ju längre rådrum som kan ges desto större är möjligheterna att vidta effektiva och meningsfulla insatser till de anställdas skydd. Vikten av tidiga varsel om personalinskränkningar eller andra driftförändringar kan därför inte understrykas starkt nog. Det primära intresset i dessa fall knyter sig därför till den förbättring av varselsystemet som kan bli resultatet av pågående förhandlingar därom och till en god efterlevnad av varelseöverenskommelserna.

Försöksverksamhetens omfattning. Stöd i form av driftbidrag bör prövas som försöksverksamhet i första hand under budgetåret 1972/73. Verksamheten bör ej begränsas till viss eller vissa branscher utan i princip gälla hela tillverkningsindustrin.

Insyn. För kontroll av stödets användning är det angeläget att länsarbetsnämnden får möjlighet till obegränsad insyn i företaget så att nämnden eller den nämnden utser kan följa resultatet av verksamheten kontinuerligt och utöva erforderlig kontroll. Särskilt viktigt är detta med hänsyn till den omprövning av bidragsbeslut som förutsatts ske varje månad. Till sitt biträde i insynsverksamheten bör nämnden anlita auktoriserad revisor eller annan sakkunnig person.

Kostnader. Det är enligt promemorian inte möjligt att mera exakt beräkna omfattningen av verksamheten som dock kan bedömas komma att bli begränsad. För budgetåret 1972/73 bör medel för ändamålet få tas i anspråk från anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa, delprogrammet Allmänna beredskapsarbeten. Kostnaderna uppskattas till

5 milj. kr. vilket beräknas möjliggöra sysselsättning av ca 1 000 personer under sex månader förutsatt att det genomsnittliga bidraget kan beräknas bli ca 5 kr./tim.

Avslutande synpunkter. Avslutningsvis konstateras i promemorian att de framlagda förslagen avser en försöksverksamhet för vissa situationer, då det med hänsyn till de anställda och från samhällets synpunkter i övrigt är speciellt angeläget att få längre rådrum för åtgärder och överväganden än vad som i regel står till buds f. n. Det framhålls också att de valda lösningarna har svagheter, bl. a. däri att det allmänna tar på sig ett ansvar för de anställda som det rimligen skall ankomma på företagen att ta. Försöksverksamheten får visa om farhågor för ett försvagat företagsansvar till följd av ett genomförande av förslagen är befogade. Skulle det bli fallet, bör långsiktiga lösningar på de här aktualiserade problemen sökas med andra utgångspunkter, som befäster företagets ansvar för de anställdas situation efter beslut om nedläggning eller driftinskränkning.

Remissyttrandena

I fråga om behovet av särskilda åtgärder från samhällets sida för att uppehålla driften i nedläggningshotade företag avsluter sig remissinstanserna i allmänhet till bedömningen i promemorian att det rådrum som kan skapas med nuvarande arbetsmarknadspolitiska medel i vissa fall inte är tillräckligt för att lösa omställningsproblemen. Enligt AMS kan i regel tillräckligt rådrum erhållas genom gällande varselöverenskommelser. Behov har emellertid visat sig föreligga att i individuella fall förskjuta genomförandet av en driftinskränkning under längre tid än varselöverenskommelsernas mera generella regler. I viss utsträckning har ett sådant ytterligare rådrum kunnat erhållas efter överläggningar med företagen eller genom industribeställningar och anordnande av industriella beredskapsarbeten. Styrelsen delar dock uppfattningen att det rådrum som kan åstadkommas med nuvarande medel inte alltid är tillräckligt och att behov föreligger av ytterligare åtgärder från samhällets sida. Samma inställning har LO, som vidare betonar nödvändigheten av att även temporära sysselsättningsåtgärder bedöms i förhållande till arbetsmarknadspolitiken i dess helhet och till långsiktiga näringspolitiska och regionalpolitiska mål. Detta förutsätter att målsättningarna för olika branscher kan klargöras och specificeras. I fråga om akuta nedläggningsituationer måste syftet med sysselsättningsåtgärderna klargöras på ett tidigt stadium så att förväntningarna bland de berörda kan bli realistiska. TCO menar att nuvarande arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder för att skapa ökat rådrum i vissa fall är otillräckliga och ofta tar så lång tid att genomföra att de ger effekt först

efter den tidsperiod då de hade behövts. Även *kommerskollegium* samt *flertalet länsstyrelser* och *företagareföreningar* framhåller vikten av att ökat rådrum kan åstadkommas i besvärliga nedläggningssituationer. Sålunda anför *länsstyrelsen i Gävleborgs län* att samhället måste skapa tillräckliga förutsättningar för att åtgärder skall kunna sättas in på ett så tidigt stadium som möjligt, när problem uppstår i ett företag. Härigenom torde i vissa fall en nedläggning kunna undvikas. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* finner det befogat att utöver beaktandet av de anställdas intressen se nedläggning av företag även ur andra samhälleliga aspekter. Enligt *länsstyrelsen i Kalmar län* bör förutsättningar för tryggsysselsättning vid krisdrabbade företag skapas främst genom förbättring av samråds- och informationsförfarandet mellan företag och samhälleliga organ. *Länsstyrelsen* erinrar i detta sammanhang om de förslag som 1968 års lokaliseringsutredning har lagt fram i syfte att möjliggöra rekonstruktion eller fördröjd avveckling av företag med hänsyn bl. a. till behovet av samordning med arbetsmarknadspolitiska och olika socialpolitiska åtgärder. *Länsstyrelsen i Örebro län* betonar att möjligheterna att få nya företag till en ort torde vara större om de anställda vid ett nedläggningshotat företag inte snabbt skingras till andra orter.

Förslaget om statligt stöd tillstyrks i sina huvuddrag eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser, däribland *LO*, *TCO*, *SACO*, *AMS*, *SAF*, *Sveriges industriförbund* och *flertalet länsstyrelser*. *AMS* finner den föreslagna stödformen vara ett värdefullt komplement till olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder och en ytterligare förstärkning av de mera direkt till arbetskraften knutna stödåtgärderna. *Utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m.* tillstyrker förslaget men betonar att det vore önskvärt om försöksverksamheten kunde anpassas till det system av samlade trygghetsåtgärder, som utredningen avser att föreslå i ett kommande betänkande. *Delegationen för de mindre och medelstora företagen* pekar på de möjligheter till samordning som finns med det förslag om statliga åtgärder för att påverka strukturomvandlingen inom vissa branscher som industridepartementet lade fram i början av detta år (Ds I 1971: 5).

SHIO, som är i princip tveksam inför tillfälliga stödåtgärder, anser att den nuvarande arbetsmarknadspolitiken är väl avvägd i normala konjunktursituationer. Mot bakgrund av bl. a. rådande arbetsmarknads-situation kan *SHIO* dock acceptera de riktlinjer som har föreslagits i departementspromemorian. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* framhåller vikten av att de föreslagna bidragsreglerna tillämpas generöst. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser däremot att stödet bör lämnas med stor restriktivitet. *Länsstyrelsen* finner det vara av värde att bidragsgivningen föreslås bli helt skild från lokaliseringstödet, vars syfte är att ge varaktig sysselsättning.

Kommerskollegium, *Svenska bankföreningen* och *Ackordscentralen* i

Stockholm ifrågasätter om åtgärderna med hänsyn till gällande konkurslagstiftning kan få någon mera avsevärd effekt. Bankföreningen finner förslaget i övrigt svårbedömbart. Ackordscentralen ifrågasätter om det inte vore mer ändamålsenligt att utforma eventuella åtgärder som en uppgift för en strukturfond.

Svensk industrieförening avstyrker förslaget i avvaktan på att problemet blivit ytterligare belyst av en mer omfattande utredning och näringslivet fått skäligen tid att behandla frågan.

Förslaget att försöksverksamheten skall avse endast företag som är i likvidation enligt 142 § lagen (1944: 705) om aktiebolag eller i konkurs lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. *Konkurslagskommittén* påpekar emellertid att det grundläggande syftet med konkurs är att en insolvent gäldenärs borgenärer skall, med tillämpning av förmansrättslagen, få betalt i konkursboet så långt detta räcker. Konkursförvaltaren får med rättens ombudsmans samtycke fortsätta eller återuppta gäldenärens rörelse endast i den mån det är nödvändigt för en ändamålsenlig utredning av boet. Enligt förslaget skall det formella företagaransvaret stanna på konkursboet, som då har att tillämpa konkurslagens bestämmelser. I regel torde enligt konkurslagskommittén ett fortsättande av rörelsen med stöd av driftbidrag ligga i linje med borgenärernas intressen. Det är emellertid tänkbart att konkursförvaltningen finner det mest förenligt med borgenärernas bästa att avveckla rörelsen snarast möjligt, även om arbetsmarknadspolitiska hänsyn kunde motivera fortsatt drift under en övergångstid. I en sådan intressekonflikt blir reglerna i konkurslagen vägledande. Enligt vad kommittén framhåller är konkurs inte sällan förenad med betydande värd förstöring och från denna synpunkt en mindre lämplig avvecklingsform. Värd förstöringen, som är till nackdel för såväl anställda som andra borgenärer, skulle kanske i många fall kunna undgås om driftbidrag kunde under vederbörlig kontroll utgå redan när företaget har inställt sina betalningar. I vart fall bör enligt kommitténs mening övervägas en ordning enligt vilken driftbidrag kan betalas ut även i samband med ackord utan konkurs. Syftet med den nya lagstiftningen om ackord har varit bl. a. att genom såväl frivilliga ackord som tvångsackord undvika en onödig värd förstöring. I likhet med vad som har förutsatts beträffande konkurs bör emellertid även i ackordsfallet tillses att driftbidraget används för att främja det avsedda syftet med sådant bidrag och inte för att ge borgenärerna ökade möjligheter att få betalt för sina fordringar. Å andra sidan bör fortsatt drift med stöd av bidrag inte få medföra att borgenärernas eller vissa borgenärs ställning försämrats. Kommittén framhåller slutligen att, om konkursförvaltaren säger upp löpande anställningsavtal, arbetstagarna under uppsägningstiden kan få betalt med utnyttjande av den statliga lönegarantin samtidigt som driftbidrag utgår till företaget. Några olägenheter torde inte föranledas härav. Dock påpekas att driftbidragen och den statliga

lönegarantin har olika funktioner och att driftbidragen avses skola finansieras över budgeten, medan lönegarantin finansieras genom arbetsgivaravgifter.

Utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m. anser att det föreslagna bidraget har fått en konstruktion som kan tänkas medföra risk för att mindre nogräknade företagsledare underlåter att varsla i tid och i stället driver verksamheten till konkurs, då de räknar med att kunna avveckla sina skyldigheter mot de anställda med hjälp av statliga driftbidrag. Vidare anføres att de anställda som drabbas av nedläggning utan konkurs kan uppleva det som orättvist att motsvarande åtgärder inte ställs till förfogande för att lindra deras omställningssituation. Enligt utredningen bör detta bl. a. leda till att man under försöksverksamheten lämnar möjlighet till driftbidrag även i andra situationer än konkurs.

Liknande synpunkter anför *kommerskollegium, Ackordscentralen i Stockholm* och *Svenska bankföreningen*. Kommerskollegium menar att nuvarande system med konkursförvaltning vanligen inte befördrar en affärsmässig avveckling av krisdrabbade företag. Enligt Ackordscentralen skulle stödåtgärder behöva sättas in på ett tidigare stadium, nämligen i samband med betalningsinställelse som brukar vara första steget mot en rekonstruktion av företag. Svenska bankföreningen finner att bedömningen av förslaget i hög grad försvåras av att de tänkta reglerna för driftbidragen inte har konkretiserats i författningsbestämmelser.

NO instämmer i konstatandet i promemorian att ett statligt engagemang av föreslagen art, särskilt arrende av ett konkursdrabbat företag, inte är invändningsfritt från strikt konkurrenssynpunkt och att tillämpningen därför bör utformas så att konkurrensförhållandena inom den berörda branschen inte rubbas. NO betonar att konkurrensbegränsningslagen skall främja en från allmän synpunkt önskvärd konkurrens och motverka från allmän synpunkt skadliga konkurrensbegränsningar. Detta innebär att vissa konkurrensbegränsningar måste tolereras om allmänna skäl talar härför. NO kan därför ansluta sig till uttalandet i promemorian att starka skäl, främst med hänsyn till de anställdas intressen, kan åberopas för att det allmänna i särskilda situationer, trots betänkligheter i konkurrenshänsende, ingriper med åtgärder som kompletterar och förstärker andra arbetsmarknadspolitiska insatser. I detta sammanhang erinrar NO om vad som i konkurrenshänsende gäller för de skyddade verkstäderna inom arbetsvården. Enligt av AMS utfärdade cirkulärmeddelanden får statsbidrag till dessa verkstäder inte påverka produkternas prissättning. Inte minst med tanke på att arbetsmarknadsverket skall svara för den föreslagna verksamheten utgår NO från att de principer som nu gäller för prissättning vid arbetsvårdens verkstäder kommer att tillämpas även i den här föreslagna verksamheten.

Enligt *kommerskollegium* måste en noggrann prövning föregå de

föreslagna bidragen, inte minst därför att en fortsatt drift av nedläggningshotat företag kan vidmakthålla oron på prissidan i branschen och därmed försvåra verksamheten för andra företag. *Svenska bankföreningen* anför att, så snart det över huvud taget finns några konkurrenter till ett understött företag, dessa kommer i ett ogynnsamt läge i förhållande till mottagarna av bidraget. Är motståndskraften mot konkurrensen från den understödda verksamheten låg kan denna konkurrens enligt föreningens uppfattning få mycket kännbara och kanske katastrofala följder för konkurrenterna. *Statsföretag AB* delar den uppfattning som har kommit till uttryck i promemorian att verksamheten med hänsyn till konkurrensförhållanden bör handhas med viss försiktighet. Liknande synpunkter framför *länsstyrelserna i Kronobergs, Örebro, Gävleborgs och Västernorrlands län*.

SAF och *Sveriges industriförbund* framhåller att risken för konkurrensnedsättande effekter av förslaget skulle minska om möjligheterna till förlängning av bidragstiden utöver sex månader bortföll.

Förslaget i fråga om driftbidragets konstruktion, som innebär att bidrag skall utgå med högst en tredjedel och i vissa fall högst hälften av den lön inkl. sociala kostnader som betalas till arbetskraften, lämnas i allmänhet utan erinran av remissinstanserna, däribland *LO, TCO, SACO, SHIO, NO* samt flertalet länsstyrelser och företagareföreningar. Enligt *AMS* finns dock starka motiv för att skapa större enhetlighet bland de till arbetskraften knutna arbetsmarknadspolitiska stödåtgärderna. Motiv finns för att ha samma bidragsregler för den föreslagna stödformen som för halvskyddad sysselsättning. I avvaktan på att erfarenheter vinnas har styrelsen dock inte något att erinra mot att förslaget i promemorian tills vidare tillämpas.

Kommerskollegium ställer sig tveksam till den föreslagna utformningen som inte torde skapa tillräckligt incitament för en konkursförvaltning att fortsätta verksamheten. Enligt kollegiets erfarenheter föregås konkursförfarande i allmänhet av en betalningsinställelse som är tillkommen för att möjligheterna att rädda företaget skall kunna prövas. Under betalningsinställelsen fortsätter driften samtidigt som inkomna order expedieras med hjälp av ineliggande lager av råvaror, halvfabrikat och färdiglager. Företagets tillgångar utnyttjas och upparbetas således maximalt under denna period. Vid konkurstillfället är följaktligen företagets resurser ofta helt uttömda samtidigt som personalens arbetslust i hög grad har minskat. Eftersom likviditeten redan tidigare är hårt ansträngd saknas i allmänhet rörelsekapital för fortsatt drift. De likviditetsproblem som således ofta, åtminstone i de små och medelstora företagen, uppstår i anslutning till konkurs synes inte kunna lösas genom det framlagda förslaget, eftersom det är svårt att i en konkurs beräkna storleken av de förluster som kan komma att uppstå vid fortsatt drift och om det föreslagna bidraget är tillräckligt för att täcka dessa. Enligt kollegiets erfaren-

het torde den sjunkande produktionen i krisdrabbade företag, i kombination med prisreduktioner som är nödvändiga för att få in medel till konkursboet, medföra förluster som betydligt överstiger driftbidraget. Som exempel nämns att det föreslagna bidraget är så konstruerat att, om lönedelen är 30%, vilket är ganska vanligt i industrin, bidraget blir endast 10 % eller i undantagsfall 15 % av omsättningen. Kollegiet framhåller vidare risken för att en konkursförvaltning kan utnyttja bidragssystemet trots att den oavsett bidrag avser att fortsätta driften. Även *Ackordscentralen i Stockholm* och *en företagareförening* ifrågasätter på liknande grunder som kommerskollegium om maximigränserna för bidraget är tillräckliga för att förslaget skall kunna få praktisk betydelse. Enligt dessa remissinstanser torde det vara mera rationellt att i stället för bidrag införa en garanti för de förluster som kan uppstå vid fortsatt drift av konkursdrabbat företag. Liknande synpunkter anför *länsstyrelsen i Jämtlands län*. *Statsföretag AB* anser att driftbidragen åtminstone under försöksperioden inte bör bindas till lönekostnaderna utan relateras till företagens totala kostnadssumma. Driftbidragets storlek bör i sådant fall avgöras från fall till fall efter samråd mellan AMS och konkursförvaltningen. Enligt *SAF* och *Sveriges industrieförbund* synes det lämpligt att under en försöksverksamhet pröva även andra metoder. En lösning skulle vara att infordra anbud från i branschen verksamma företag på order eller utnyttjande av produktionskapaciteten under nedläggningsperioden.

Förslaget att det bidragsgrundande lönebeloppet inte skall inkludera lön till enskild som överstiger ATP-grundande inkomst har föranlett invändningar av *TCO*, *SACO* och *Svenska bankföreningen* som i huvudsak framhåller att medverkan från kvalificerade tjänstemän i regel är nödvändig för fortsatt rationell drift av nedläggningshotat företag. *TCO* finner också att möjligheterna till kontroll av bestämmelserna på denna punkt torde vara starkt begränsade.

Med anledning av uttalandet i promemorian att driftbidraget inte skall medverka till att den fortsatta verksamheten ger vinst till företagets borgenärer eller ägare understryker *Ackordscentralen i Stockholm* att denna förutsättning torde bli mycket svår att uppfylla, exempelvis vid ett byggföretags konkurs. *NO* betonar svårigheterna att bestämma balanspunkten för en rättvis avvägning gentemot borgenärs- och ägarintressen. *Svenska bankföreningen* anser att det i stor utsträckning måste vara ogörligt att med så korta intervaller som en månad kunna bedöma utfallet av en rörelse under avveckling. *LO* understryker att insynen och revisionen måste vara mycket effektiv för att det föreslagna stödet inte skall kunna utnyttjas otillbörligt. Driftbidraget får enligt *LO*:s mening inte leda till att företagen känner sig befriade från ansvar för de anställda eller att företagen bibringas uppfattningen att samhället härigenom övertar det ansvar som rimligen bör ankomma på företaget.

TCO säger sig dela de farhågor som antyds i promemorian för att samhället påtar sig ett ansvar för de anställda som borde åligga företagen. Om reglerna för varsel skärptes skulle behovet av statliga lönesubventioner av den föreslagna typen enligt TCO:s uppfattning bli betydligt mindre.

Enligt *konkurslagskommittén* bör återbetalning av driftbidrag genom reaktivering i form av lån med återbetalningsskyldighet göras gällande endast i den mån bidraget har medfört att konkursborgenärernas möjligheter till betalning i konkursen har ökat. *Svenska bankföreningen* framhåller att driftbidrag i form av lån sällan framstår som försvarliga med hänsyn till fordringsägarna.

LO delar uppfattningen att driftbidraget i princip inte bör kunna utgå under den varseltid som skall iaktas enligt gällande överenskommelser. Enligt *SAF* och *Sveriges industriförbund* är denna uppfattning däremot felaktig med hänsyn till förslagets syfte. Prövningen av bidragstidens längd bör i stället utgå från den tid som företaget måste hållas i drift utöver vad som avsetts vid nedläggningsbeslutet. *Utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m.*, som förordar att möjlighet öppnas att ge driftbidrag även i andra situationer än konkurs och likvidation, anser mot denna bakgrund att förslaget att driftbidrag inte skall utgå under varseltid bör utmönstras.

Flertalet remissinstanser reser invändningar mot förslaget att företag för att bli stödberättigat i regel skall ha minst 100 anställda samt mot utformningen av undantagsreglerna härifrån. Sålunda finner *utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m.* att den föreslagna gränsen är för hög och ifrågasätter om det är lämpligt med begränsningar av denna art. Liknande synpunkter anför *LO*, *AMS*, *SHIO* samt *länsstyrelserna i Älvsborgs, Kronobergs och Gävleborgs län*. Enligt *länsstyrelsen i Örebro län* bör minimistorleken sänkas till 50 anställda. *TCO* samt *länsstyrelserna i Östergötlands och Kalmar län* uttalar att de föreslagna normerna måste tillämpas generöst med hänsyn till den stora betydelse för arbetsmarknaden som även mindre företag i många fall kan ha. *Statsföretag AB* anser att huvudregeln säkert kan innebära en lämplig avvägning för större delen av landet. På små orter i glesbygd, där verksamhetens angelägenhet antagligen är störst, torde dock företag med betydligt färre anställda ha stor betydelse från social och samhällelig synpunkt. Reglerna bör därför klart ange att t. ex. inom stödområdet motsvarande gräns skall vara 50 anställda. Enligt *länsstyrelsen i Jämtlands län* bör inom stödområdet över huvud taget inte någon gräns tillämpas.

LO understryker promemorians förslag att eventuell koncerntillhörighet bör påverka bidragsprövningen.

Statsföretag AB, *TCO* m. fl. delar uppfattningen att företagsarrande bör komma i fråga endast i rena undantagsfall när synnerliga skäl föreligger. *Länsstyrelsen i Kalmar län*, som erinrar om de positiva

erfarenheter som inom länet finns av företagsarrende, förordar att större möjligheter än som har föreslagits i promemorian skapas för samhället att i arrendeform driva nedläggningshotade företag under kortare period. De komplikationer som kan föreligga bör enligt länsstyrelsens mening väga lätt mot den temporära sysselsättningseffekten.

Kommerskollegium anser att arrendering av företag kan ha vissa fördelar men samtidigt ställa sig dyrare för staten än de föreslagna bidragen. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* förordar att i de fall då driftbidraget är otillräckligt för att kunna uppskjuta en förestående nedläggning staten skall kunna ta initiativ till exempelvis ett arrende. *Utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m.* erinrar om att det byte av arbetsgivare som företagsarrende innebär medför åtskilliga problem av arbetsrättslig art. Det torde exempelvis ankomma på AMS att vid arrende teckna kollektivavtal om anställningsvillkoren med de anställdas organisationer, att söka inträde i det på den privata marknaden uppbyggda systemet för sociala förmåner samt att söka någon sorts ersättning för de regler om förhandlingar, skiljenämndsprövning, företagsnämnder m. m. som tidigare gällt i företaget genom huvudavtalen på den privata arbetsmarknaden.

SAF och *Sveriges industriförbund* tillstyrker förslaget att bidragsprövningen skall ligga hos AMS. *Svenska bankföreningen* ifrågasätter, med hänsyn till den befattning som kommerskollegium kan förutsättas få med olika former av stödåtgärder till företag, om inte kollegiet borde handha även den här föreslagna verksamheten. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* förutsätter att handläggningen av driftbidraget samordnas med andra former av företagsstöd. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* anför att, eftersom regionalekonomiska synpunkter ofta måste läggas på de olika former av stödåtgärder som kan bli aktuella, länsstyrelserna bör på det regionala planet ha ansvaret för den föreslagna bidragsverksamheten. *Länsstyrelsen i Kalmar län* förordar med samma utgångspunkter att samråd föreskrivs med länsstyrelsen.

Förslagen i promemorian beträffande försöksverksamhetens omfattning och kostnaderna för denna har inte föranlett några invändningar från remissinstanserna. NO anför att han vid bedömningen av förslaget bl.a. tagit hänsyn till åtgärdernas begränsade omfattning och försöksnatur.

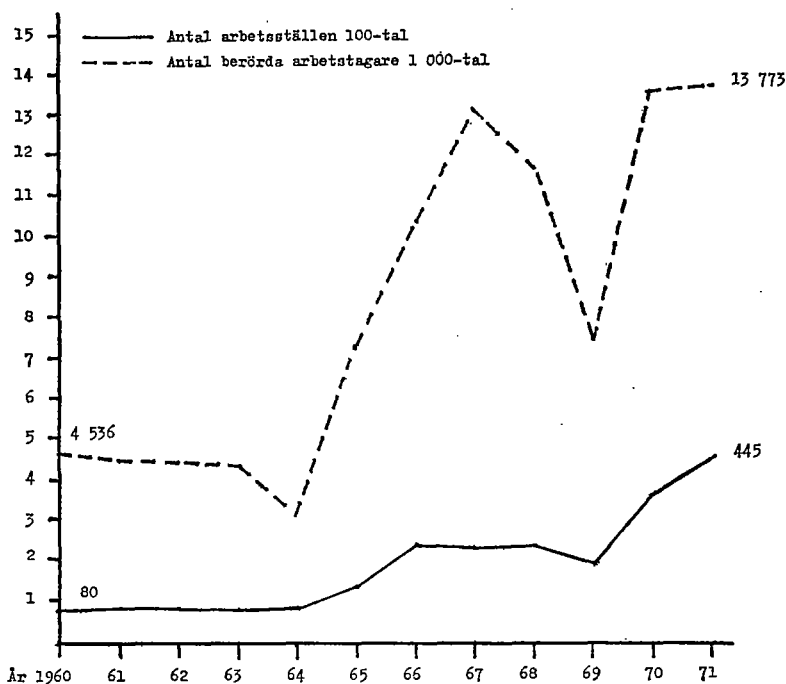
I fråga om insynen i företagen framhåller *kommerskollegium* att uppföljningen av bidragsberättigade företag är en mycket svår uppgift, som kräver stor erfarenhet och ekonomiskt kunnande. Det är därför angeläget att länsarbetsnämnderna i större utsträckning än vad som har förordats i promemorian anlitar utomstående expertis. Även LO stryker under att insynen och revisionen måste vara effektiv för att stödet inte skall kunna utnyttjas otillbörligt. Ett antal remissinsanser, däribland *Ackordscentralen i Stockholm* och *flertalet länsstyrelser*, anser att den sakkunskap som i dessa avseenden finns företrädd i företagareförening-

arna bör utnyttjas. *Atskilliga företagareföreningar* konstaterar att föreningarna ofta är engagerade i de krisdrabbade företag som kan bli aktuella för stöd och i övrigt bistår företag genom långivning och konsultinsatser samt tjänstgör som regionala uppföljningsorgan för lokaliseringsstöd. Föreningarna bör därför vara väl lämpade att anlitas för uppföljningen av driftbidragens användning.

LO, TCO och utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m. uttalar att frågor om driftbidrag bör avgöras i nära samråd med de fackliga organisationerna. Vid den slutliga prövningen av förslagen bör enligt utredningen tillses att systemet med samrådsgrupper enligt gällande varselöverenskommelse får omfatta även den föreslagna verksamheten. Utredningen påpekar i detta sammanhang att turordningsfrågan och därmed sammanhängande fackliga problem måste bli beroende av överenskommelser med arbetstagarorganisationer.

Departementschefen

Den svenska arbetsmarknaden har under efterkrigstiden präglats av omfattande omställningar i vårt näringsliv som en följd av näringslivets anpassning till den fortskridande tekniska och ekonomiska utvecklingen samt en hårdnande internationell konkurrens. Särskilt markerad har takten i omställningarna varit från mitten av 1960-talet. Ett uttryck här för är stegringen i antalet varsel om nedläggning av företag, vilken framgår av följande diagram.

Förskjutningarna i sysselsättningen mellan näringslivets olika sektorer har under senare år inneburit särskilda problem, bl. a. på grund av ökade svårigheter att finna nya anställningar för många arbetstagare, framför allt de äldre. Vidare har antalet varsel om nedläggning av förhållandevis stora företag ökat. Sådana nedläggningar ställer regelmässigt höga anspråk på arbetsförmedlingen. I synnerhet när efterfrågan på arbetskraft är ringa krävs inte bara en kvantitativ ökning av insatserna från arbetsförmedlingens sida utan också en fördjupad service till den enskilde. Förmedlingsarbetet blir tidskrävande och måste ofta kompletteras med andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder. En förutsättning för att ett tillfredsställande resultat skall kunna nås i detta arbete är att såväl den enskilde som arbetsmarknadsorganen får tillräckligt med tid för att lösa sysselsättningsfrågan. Ett sätt att lösa frågan kan ibland vara att permitteringar helt eller delvis undviks genom att företaget efter rekonstruktion eller andra åtgärder fortsätter sin verksamhet. Också i detta fall är en väsentlig förutsättning för en lösning att tillräcklig tid står till förfogande för överväganden och förhandlingar om möjligheterna till fortsatt drift. Jag vill särskilt påpeka att staten i olika former gör insatser till förmån för sådana företag som bedöms ha långsiktiga möjligheter till lönsam verksamhet och därmed tryggad sysselsättning för de anställda. I detta sammanhang kan nämnas bl. a. det nyligen framlagda förslaget om statligt stöd för att underlätta strukturomvandlingen inom vissa branscher (prop. 1972: 46).

Vad jag nu har sagt gäller även i konjunktursituationer som präglas av allmänt hög efterfrågan på arbetskraft, främst vid permittering av ett stort antal arbetstagare samtidigt eller vid driftinskränkning eller nedläggning av företag som dominerar sysselsättningen på en mindre ort.

En framgångsrik sysselsättningspolitik i här angivna situationer förutsätter att arbetsmarknadsorganen kan få tidiga och preciserade informationer om väntade förändringar av sysselsättningen i företagen. Genom överenskommelsen mellan å ena sidan AMS och å andra sidan SAF, Sveriges Industriförbund, LO och TCO om iakttagande av vissa varseltider får arbetsmarknadsorganen i flertalet fall sådan information. Denna varselöverenskommelse ses f. n. över. Även inom andra delar av arbetsmarknaden finns motsvarande varselöverenskommelser.

I den mån varseltiderna enligt överenskommelserna inte ger tillräckligt rådrum för arbetsmarknadsåtgärder i samband med driftinskränkning kan rådrumstiden förlängas genom tidigareläggning av beställningar för bl. a. statliga och kommunala organ eller genom sysselsättningspolitiskt betingad offentlig upphandling. Ytterligare tidsfrist kan i vissa fall vinnas också genom anordnande av s. k. industriella beredskapsarbeten. Såväl varselöverenskommelserna som de åtgärder som jag nu har redovisat tar sikte på att förlänga rådrummet medan arbetstagaren alltjämt är kvar i sin anställning. Sedan anställningen har upphört står givetvis alla arbets-

marknadspolitiska medel till förfogande – beredskapsarbete, arkivarbete, arbetsmarknadsutbildning etc. – för att bereda arbetstagaren anställning eller för att hjälpa honom på annat sätt. Det är emellertid ett självklart mål att söka lösa frågan om fortsatt eller ny anställning utan mellankommande särskilda sysselsättningsåtgärder.

Med dessa utgångspunkter har frågan om behovet av ökat rådrum behandlats i en inom inrikesdepartementet upprättad promemoria (Ds In 1972: 2). I promemorian konstateras att det är framför allt i två nedläggningsituationer som nuvarande möjligheter att bereda rådrum synes otillräckliga. Den första är när det bedöms ändamålsenligt att söka hålla driften vid företaget i gång tills frågan om företagets framtid hinner klarläggas och åtgärder eventuellt vidtas för att åstadkomma fortsatt verksamhet vid företaget. Den andra situationen är när nedläggningen visserligen inte kan undvikas men där man behöver särskilt långt rådrum att förmedla nya anställningar för arbetstagarna eller göra insatser av annat slag för dessa, dvs. situationer av det slag som jag nämnt inledningsvis. För dessa situationer har i promemorian lagts fram förslag om statligt stöd för tidsbegränsad fortsatt drift av nedläggningshotade företag. Förslaget innebär i sina huvuddrag att staten som försöksverksamhet skall kunna utge driftbidrag till industriföretag som hotas av nedläggning på grund av att företaget har gått i konkurs eller tvingats träda i likvidation. Driftbidraget skall kunna utgå endast under begränsad tid. Det skall utgöra högst en tredjedel eller i speciella fall högst hälften av utgående lönesumma. Storleken skall bestämmas så, att bidraget inte ger vinst åt företagets borgenärer eller ägare.

Uppfattningen att nuvarande möjligheter att bereda rådrum för en allsidig bedömning av sysselsättningsmöjligheterna för anställda i nedläggningshotade företag inte är tillräckliga i vissa situationer vitsordas i allmänhet av remissinstanserna. Jag har samma bedömning. Jag ansluter mig vidare liksom det stora flertalet av remissinstanserna till förslaget i fråga om huvudlinjerna för statliga driftbidrag till företag inom tillverkningsindustrin.

Ett driftstöd av här diskuterad art är, som har framhållits i promemorian och understrukits vid remissbehandlingen, inte invändningsfritt från konkurrenssynpunkt. I likhet med bl. a. NO anser jag att hänsynen till de anställdas intressen väger så tungt att statliga stödåtgärder i begränsad omfattning måste kunna övervägas trots vissa invändningar i konkurrenshänseende. Det finns emellertid anledning att gå fram med försiktighet och under en begränsad försöksperiod reservera stödet för vissa klart definierade situationer. Erfarenheterna från försöksperioden bör läggas till grund för en omprövning av stödets användning och utformning i fortsättningen och bör kunna ge vägledning när det gäller valet av mera långsiktiga lösningar på det här aktualiserade problemet. Försöksverksamheten bör därför omfatta stöd till företag endast i nedläggnings-

situationer då särskilt långt rådrum behövs för att man skall nå den bästa lösningen i fråga om de anställdas framtida sysselsättning. Syftet skall alltså inte vara att genom ett generellt verkande stöd mera allmänt förbättra arbetsmarknadsorganens handlingsberedskap i samband med omställningar inom näringslivet. Det är bl. a. mot denna bakgrund som man skall se förslaget att driftbidraget skall utgå endast till företag som har trätt i likvidation enligt 142 § lagen (1944: 705) om aktiebolag, dvs. tvångslikvidation, eller i konkurs. Jag förordar denna begränsning av försöksverksamheten.

Som har framhållits i promemorian och också påtalats vid remissbehandlingens kan en konflikt särskilt i konkurssituationen uppstå mellan å ena sidan gällande lagstiftning och borgenärernas intressen samt å andra sidan arbetsmarknadspolitiska hänsyn. Driftbidrag till ett företag i konkurs förutsätter därför att konkursförvaltaren efter samråd med AMS upprättar förkalkyler rörande verksamhetens bedrivande under viss överenskommen period, som bör vara förhållandevis kort. Därvid måste självfallet sådana frågor som personaltillgång, organisation inom företaget, prisbildning samt möjligheterna att infria garantiåtaganden etc. beaktas. Det arbetsmarknadspolitiskt betingade behovet av fortsatt bidrag för att upprätthålla driften i företaget skall prövas kontinuerligt. Det kräver löpande uppföljning av verksamheten från statens sida. Ett villkor för bidrag bör vara att staten får rätt till full insyn i företaget. Härigenom får staten möjlighet att i samråd med konkursförvaltaren efter hand justera bidraget så att det inte blir så stort att det ökar konkursboets tillgångar. Det ankommer på konkursförvaltningen att å sin sida själv pröva att verksamheten bedrivs på ett sätt som inte strider mot gällande konkurslagstiftning.

Utlämnade bidrag skall enligt promemorian helt eller delvis kunna reaktiveras i form av lån med återbetalningsskyldighet i de fall bidragsgivningen trots den kontinuerliga kontrollen leder till att konkursboets tillgångar ökar. Jag delar den uppfattning som ligger till grund för förslaget men förordar att den kommer till uttryck genom en generell föreskrift att utlämnat bidrag skall återbetalas i den mån bidraget har medfört att verksamheten har gett överskott under den tid då bidrag har utgått. I det omvända fallet, dvs. att verksamheten trots bidraget har gått med förlust, bör bidraget kunna höjas med retroaktiv verkan inom ramen för den allmänna regeln rörande bidragets storlek.

Enligt vad som föreslås i promemorian skall som jag redan har nämnt bidrag kunna utgå med belopp som motsvarar högst en tredjedel av den lön inkl. sociala kostnader som betalas till de anställda. I undantagsfall, om risk föreligger för betydande samhällsociala problem och det nedläggningshotade företaget inte kan upprätthålla verksamheten utan att högre bidrag utgår, föreslås att företaget skall kunna få bidrag med belopp som motsvarar högst hälften av lönesumman inkl. sociala kost-

nader. Jag kan godta dessa förslag, som allmänt har biträttts vid remissbehandlingen.

I den bidragsgrundande lönesumman skall enligt förslaget inte inräknas lön utöver ATP-grundande inkomst. Några remissinstanser har gjort invändningar mot denna begränsning av de bidragsgrundande lönekostnaderna och hänvisat till behovet av att kvalificerad arbetskraft och viss nyckelpersonal stannar kvar i ett nedläggningshotat företag. Enligt min mening är det nödvändigt att bestämma en generell övre gräns för den bidragsgrundande lönen i det enskilda fallet för att minska behovet av skälighetsprövning. Jag är därför inte beredd att förorda att nyssnämnda begränsning slopas. I detta sammanhang vill jag erinra om att även bestämmelserna om statlig lönegaranti vid konkurs innehåller en begränsning i fråga om beräkning av betalningsgrundande lönefordran.

Jag har i likhet med de flesta remissinstanserna ingen erinran mot förslaget att bidrag skall kunna utgå i högst sex månader med möjlighet till förlängning upp till tolv månader efter prövning av Kungl. Maj:t. Riskerna för otillbörlig konkurrens bör särskilt uppmärksammas vid Kungl. Maj:ts prövning av frågan om förlängd bidragstid. Dessutom bör genom föreskrifter och på annat sätt, liksom sker i fråga om driftbidraget till bl. a. verkstäder för skyddad sysselsättning, tillses att bidragsgivningen inte otillbörligt påverkar prissättningen på de produkter som tillverkas vid stödföretagen.

I likhet med vad som har förordats i promemorian anser jag vidare att driftbidrag i princip inte bör utgå under den varseltid som skall iaktas enligt gällande överenskommelser härom. Eftersom det i en konkursituation kan uppstå konflikt mellan å ena sidan gällande varselöverenskommelse och å andra sidan konkurslagen bör det emellertid finnas möjlighet att i undantagsfall bevilja bidrag även för period som ligger inom varseltid, dock inte retroaktivt. Bidrag som utgår under varseltid bör alltid förenas med återbetalningskyldighet.

Enligt promemoriaförslaget skall bidragsgivningen omfatta endast företag som vid konkurs- eller likvidationstillfället hade lägst 100 anställda. I undantagsfall, när ett företag har synnerlig betydelse för arbetsmarknaden på en ort, föreslås dock detta villkor kunna efterges. Mot denna begränsning av kretsen bidragsberättigade företag har flertalet remissinstanser rest invändningar och förordat att bidrag normalt skall kunna beviljas även till företag med mindre antal anställda eller att begränsningen i fråga om företagsstorlek skall helt utgå. Med anledning av dessa remissyttranden vill jag erinra om att det föreslagna bidraget är avsett att utgöra ett komplement till de medel som arbetsmarknadsorganen redan förfogar över. Bidraget är således avsett att användas endast när dessa medel inte är tillräckliga. I allmänhet torde arbetsförmedlingen redan nu vara rustad att med kort rådrum ordna för de anställda vid nedläggning av företag som har endast ett mindre antal anställda.

Å andra sidan kan jag emellertid biträda remisskritiken på denna punkt så till vida som också jag anser att den föreslagna gränsen generellt synes väl hög. Jag förordar därför att bidrag i regel skall kunna utgå till företag som har lägst 50 anställda, inkl. företagsledning. Därjämte bör i överensstämmelse med vad som har föreslagits i promemorian bidrag i undantagsfall kunna utgå även om denna generella gräns inte är uppnådd.

I anslutning till vad som har framhållits i promemorian vill jag i likhet med LO understryka betydelsen av att eventuell koncerntillhörighet beaktas vid bidragsprövningen.

Som redovisats i promemorian har det i ett par fall förekommit att AMS har arrenderat en industriell anläggning för att ge arbetsmarknadsorganen erforderlig tid för att förmedla nya anställningar eller överväga andra åtgärder för de anställdas framtida sysselsättning. Utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m. har påpekat att sådant företagsarrende innebär åtskilliga problem av arbetsrättslig art. Av hänsyn bl. a. härtill bör arrende av företag liksom hittills komma i fråga bara i rena undantagsfall, när prövningen i det enskilda fallet visar att det föreligger synnerliga skäl att välja denna form att åstadkomma ökat rådrum.

Jag förordar i enlighet med promemorieförslaget i denna del, som har lämnats utan erinran av en stor majoritet bland remissinstanserna, att beslut om bidrag under försökstiden skall ankomma på AMS, medan det skall vara en uppgift för länsarbetsnämnden att betala ut bidrag och att följa upp verksamhetens utveckling i företag som har beviljats bidrag. Det bör således ankomma på länsarbetsnämnden att pröva frågan, om bidrag skall betalas ut redan i anslutning till löneutbetalningarna i företaget. Det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser för verksamheten som kan behövas, varvid vissa av mig här inte berörda frågor, som har tagits upp i promemorian eller i remissyttrandena, bör övervägas ytterligare.

Den föreslagna bidragsgivningen förutsätter, som tidigare har nämnts, att länsarbetsnämnden får obegränsad insyn i företaget och därigenom får möjlighet att utöva kontroll över verksamhetens bedrivande. Som några remissinstanser har anfört anser jag det naturligt att den företagsekonomiska sakkunskap som finns företrädd hos företagareföreningarna anlitas vid kontrollen, när det anses lämpligt och erforderligt. Jag förutsätter också att arbetsmarknadsorganen bedriver verksamheten i nära samråd med olika regionala organ, främst länsstyrelserna, så att behovet av samordning med andra samhällsliga engagemang och med statens fiskala verksamhet blir tillgodosett. Det är vidare naturligt, som bl. a. LO och TCO har framhållit, att berörda fackliga organisationers synpunkter beaktas vid prövningen av frågor som har samband med den här föreslagna bidragsverksamheten.

Kostnaderna för den förordade försöksverksamheten har angetts till uppskattningsvis 5 milj. kr. för år vilket beräknas motsvara sysselsättning av ca 1 000 personer under sex månader. Beräkningen av medelsbehovet föranleder ingen erinran från min sida. Jag förordar att medel för ändamålet under budgetåret 1972/73 får tas i anspråk från det föreslagna anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa. Någon omräkning av anslaget med anledning härav erfordras enligt min bedömning inte.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för statligt stöd för tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag som jag har förordat, att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1972/73.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

